

MÜHENDİS VE HUKUK

TEKNOLOJİNİN TOPLUMSAL ETKİLERİ VE TÜRKİYE'YE TEKNOLOJİ TRANSFERİNİN HUKUKİ MEVZUAT YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Hazırlayan :
Hüseyin Pekin

Çağdaş uygarlığa geçilmeye en önemli rolü oynamış ve halen de oynamakta olan teknoloji, aslında, mühendislik demek olduğu halde, bu kavrama daha çok mühendislik dışındaki mesleklere intisap etmiş olanların sahip çıktıklarını görmekteyiz. Kanımızca, bu durumun gerçek nedeni mühendislik öğreniminin, teorik fizik bilimlerin öğretim metodu kalıplarının dışına çıkma zorunluğunu görememesidir. özellikle yurdumuz gibi ekonomik gelişme halinde olan ve dolayısıyla yabancı teknolojiler ithal eden ülkelerin mühendislik mesleği mensuplarının, mesleklerinin teorik fizik bilimleri kadar sosyal bilimlerle de (ekonomi, hukuk gibi) ilişkisi bulunduğunu kabul etmeleri zamanı gelmiştir.

Aşağıdaki yazımızda, teknolojinin toplum üzerinde meydana getirdiği etkilere, yapısal dönüşümlere kısaca değindikten sonra yerli mühendislik gücünün sınırlarının yeniden saptanmasında yaranacağı düşüncesiyle, yurdumuza yabancı teknoloji transferinin hukuki mevzuatımız içerisindeki yeri üzerinde durulacaktır.

Giriş:

Çağımızın, modern toplumunun" ve bu toplumu yöneten güç örgütlenişini yaratılması özellikle teknoloji sayesinde olmuştur. Endüstri; tarım, işgücü ve işgücü yönetimi, eğitimi, ekonomi, ulaştırma, haberleşme gibi tüm sektörler üzerinde teknolojinin etkileri duyulmaktadır. Teknoloji günümüzün devlet tipini dahi değiştirmiştir. Kamu hizmetlerinin artması ve çeşitlenmesi, büyük hükümet tipine geçilmesini gerektirmiştir. Köylerden şehirlere akın eden nüfusun kamu hizmetlerinden yararlanması, büyük yerleşme yerlerinde yaşayan toplulukların sosyal düzeyine çıkma istekleri, yeni sorunlar yaratmaktadır, öte yandan tahsis olunan kaynakların yeterli olmaması plân ve program, yapma ihtiyacını duyurmuştur. Kısacası, teknolojinin kabul ettirdiği kamu görevleri çok daha karmaşık ve masraflıdır.

Teknoloji ve Teorik Fizik Bilimler İlişkisi :

Teorik bilimler, maddesel evreni oluşturan fiziksel yapıyı, bu yapı içerisindeki cisimleri, bunların bağlı olduğu kuralları teorik açıdan inceleyen, bilimlerdir.

Teknoloji, teorik fiziksel bilimlerin vardıkları sonuçları insanların günlük ve pratik ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaktadır. Teorik bilimci, bilimsel gerçeği bulur. Teknoloji de imalat yapmak amacıyla bu bilimsel gerçeği yararlanır. Bir başka deyişle teknoloji, mühendislik ya da uygulamalı bilim demektir. Örneğin Faraday tarafından yapılan elektrik ve magnetizma araştırmaları Thomas A. Edison'un ampülü yapmasıyla uygulama alanına geçmiştir.

Tarihsel perspektif içersinde bakıldığında teknolojinin tek yönlü olarak geliştirilmesinin olanaksız olduğuna şahit olmaktayız. Dengeli bir toplum yaratmak için teknolojiye paralel olarak, sosyal, moral, politik değer hükümlerinin de olgunlaşmasına çalışılması gerekiyor.

Teknoloji ve Üretim:

Çağımızda kimler üretim cihazlarına (makinelere) sahipler, toplumu da onlar yönetmektedir. Daha az işgücü kullanarak, daha çok mal üretilmesi pahalı ve modern makinelere sahip olmayı gerektiriyor. Ekonomik rekabetin başka yolu da yok. Modern ve pahalı makineleri eski müteşebbüs tipi satın alamadı. Sermaye birikimini sağlamak, rekabeti engellemek için şirketler, tröstler, karteller ortaya çıktı. Bu tekellerle rekabet edebilmek için bazı İmalatçıların yeni buluşlar gerçekleştirdikleri görüldü. Rekabet edebilme olanağını bulamayanlar da ortadan silindi. Tekellerle mücadelede köylülerin, işçilerin, küçük imalatçıların örgütlendikleri görüldü.

Teknolojinin gelişmesine ayak uydurma İhtiyacının duyulduğu ülkelerde kapitalizm kendi kendini sınırlıyarak sosyal kapitalizm haline dönüştü. Buna karşılık bazı ülkelerde de yerini sosyalist düzene bıraktı. Bu bırakış tedricen veya ani bir bırakış şeklinde gerçekleşti.

Teknoloji ve Emek :

Teknolojinin gelişmesi sonucu gerek İşveren ve gerekse emek tarafı aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesi için hükümetten daha çok müdahale etmesini istediler. Bugün artık işçiler erken yaşlarda emekli olmayı arzulamıyorlar. İşyeri güvenliği, sosyal güvenlik sağlanmasını ve İş görme yeteneklerini korudukları sürece emeklilik yaşlarının yükseltilmesini arzuluyorlar.

Teknoloji, müteşebbis kavramında da değişiklik yaptı. Bugün artık sermayedar, işyerlerinin mutlak hakimi olarak kabul edilmiyor. İşyerlerinde en önemli faktörün, insan faktörü olduğu tartışılmamaktadır. Bugün, müteşebbis, sermayeye sahip olan değildir. Her teşebbüste İki tür İnsan vardır. Sermaye koyanlar ve emek koyanlar. Endüstriyel teşebbüsler bu iki tür insanın meydana getirdiği bir «Bütün» olarak tanımlanıyor. Bir de teknokrat denen yöneticiler gurubu meydana çıkmıştır. Teşebbüsleri yöneten bu mühendisler sınıfıdır. Yöneticilik bilgileri İle donatılmış ve kendilerini bu görevlere hazırlamış olan mühendislere modern sanayi toplumunda pek büyük değer verilmektedir.

Şüphesiz teknoloji ihtisaslaşmayı da beraberinde getirmiştir. Sanayi in itici gücünün «yaratıcılık» aşamasına erişmesinde bir konuda ihtisaslaşmış mühendisler ön plâna geçebilir. Ancak, teknoloji transferi üzerine kurulu bir sanayileşme, böyle elemanların yetişmesini engellemektedir.

Teknoloji ve Tarım :

Teknoloji, tarım kesiminde uğraşanların sorunlarını da arttırdı. Mekanik tarım arakları, gübreleme, iyileştirilmiş tohum kullanılması, haşarat mücadelesi, toprak kimyası, toprak iyileştirilmesi, yeni toprak koruma metodları uygulanması, arazi iyileştirilmesi, sulama yapılması sonucunda, yeteri kadar tarımsal ürün elde olunması için, bu kesimde eskisi kadar nüfusa ihtiyaç duyulmadı, örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde son 100 yılda tarım kesimindeki nüfus oranı % 84, ten % 16, ya inmiştir. Buna rağmen tarımsal ürünlerde bir üretim fazlalığı vardır. Amerika kada tarım sektörü, krediler, ürün sigortası, köy elektrikleştirilmesi yoluyla desteklenmektedir.

Bugün için tarım kesimine devlet eliyle teknoloji girmesinin, bu sektörde yapısal değişiklikler yapılmasına bağlı olduğu gitgide daha çok anlaşılmaktadır. Tek aile işletmeleri yerine, büyük ölçüde üretim yapan, mekanize edilmiş, bilimsel metodlarla prodüktif olarak çalışan kooperatif tarım işletmeleri kurulmakta. Böyle işletmeler aynı zamanda tarım kesimindeki nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesine vasıta olmaktadır.

Teknoloji ve Milli Savunma :

Bugünün bütüncü savaşlarında ister üniforma taşıyan veya isterse taşıyan herkes asker sayılmaktadır. Teknoloji sadece atom, hidrojen ve kobalt bombalarını getirmekle yetinmemiş, İlaveten kıtalar arası güdümlü mermileri, uzun menzilli füzeleri (atom denizaltıların), yokedici biyolojik maddeleri,, radyoaktif toz ve çökeltileri, zehirleyici gazları da beraberinde getirmiştir. 400 adet birer tonluk kobalt bombasının dünyamızı kuşatan tüm atmosfer tabakasını zehirlemeye kafi geleceği iddia olunmaktadır. Kısacası teknoloji insanlığı, intihar araçlarıyla da donatmayı ihmal etmemiştir.

Bugünün toptancı savaş anlayışı gözlerini savaş alanlarındaki ordulardan ziyade, düşmanın kaynaklarına, endüstri merkezlerine, ulaştırma ve haberleşme sistemlerine dikmiştir. Sivil halk kitlelerinin soğuk harp teknikleriyle morallerinin çökertilmesi de ihmal edilmiş değildir. Görüldüğü gibi bugünün savaşı ucuz araçlarla başarılabilecek cinsten değil. Bu nedendir ki küçük devletler, güvenliklerini garanti altına almayı büyük devletlerin mihrakında kurulan askeri bloklardan birine ya da ötekine katılmada aramaktalar. Giderek, bu çözüm tarzı da yepyeni meseleler doğuruyor.

Teknolojinin dev adımlarla ilerlemesi, geleceğin savaşlarının generallerinin bilim adamlarının olacağına öngördürmekte. Bilim adamı için bundan daha büyük bir talihsizlik düşünülebilir mi?

Teknoloji, savaş nedenlerini dahi etkileyebilmekte. Bugün için büyük devletlerden birinin sırf, manganez, nikel, kobalt gibi stratejik maddelere sahip olma hırsıyla küçük devletlerden birini hakimiyet alanı içersine almak istemesi hiç te yadırganmıyor.

Teknoloji ve Hukuk :

Genellikle hukuk toplum yapısındaki değişikliklerden pek etkilenmemektedir, örneğin endüstri devriminin deniz ticaret hukuku üzerinde hemen hemen hiç etkisi olmadığı söylenilebilir. Bununla beraber, anayasa, idare, ceza, iş ve sosyal güvenlik hukuku, haksız fiil dolayısıyla tazminat hukuku, kusursuz sorumluluk alanlarında teknolojinin geniş etkileri olmuştur. Atom hukuku, enerji hukuku, ulaştırma hukuku yapı hukuku, uzay hukuku gibi yeni hukuk kolları doğmuştur. Telefon, basın, sinema, radyo, televizyon ve diğer haberleşme araçlarının gelişmesi, kişilerin özel hayatına ait bir ilişkinin pek kısa bir zamanda çok büyük kitleler tarafından duyulmasına sebep olduğundan, haksız tecavüz halinde eskisinden çok ağır tazminatlara hükümlenabilmektedir.

Teknoloji ve Eğitim :

Teknolojik gelişmeler hiç kuşkusuz, en çok eğitimi etkilemiştir. Eğitim teorik konular yerine «Mesleki» ve pratik amaçlara yönelmiştir. Buna karşılık atom çağında, teknoloji kadar teorik fiziki bilimlere da önem yerilmekte. Ayrırıca geniş araştırma programları uygulanmakta, araştırmacı uzmanların yetiştirilmesine büyük bir özen gösterilmektedir. Bugün okullardan mezun olan yüksek vasıflı teknoloji uzmanları

ve genç bilim adamlarının sayısı İhtiyacın altında. Sosyalist blok ülkelerinde, kapitalist ülkelere nazaran daha fazla bilim adamı ve teknisyen yetiştirilmektedir. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük, kapitalist ülkeler diğer ülkelerden yüksek vasıflı insan gücü itihale etmekte. 3 yoluna gitmektedirler. Buna İngilizce deyişle «Brain - drain» (Beyin aktarılması) denilmektedir. Bu fenomen özellikle pek büyük emek ve zahmetle yetiştirdikleri en kıymetli elemanları gelişmiş, ülkelerin daha da gelişmesi uğraşısına hasretme zorunluğunda kalan gelişmekte olan ülkeler için acı bir talihsizlik teşkil etmektedir.

Modern teknolojinin doğurduğu üretim metodlarının kültür hayatı üzerinde de geniş etkileri olmuş, dünyanın akılcılığa yönelmesini sağlamıştır. Ekonomik düzeninin rasyonalist usul ve zihniyeti benimsemesi, insan psikolojisini de değiştirmiş aklı dayanmayan sosyal güçleri arkasına almıştır.

TÜRKİYE'YE TEKNOLOJİ TRANSFERİNİN YÜRÜRLÜKTEKİ HUKUKİ MEVZUAT YÖNÜNDEN İNCELENMESİ (*)

Yazımızın baş taraflarında işaret ettiğimiz gibi biz şahsen kalkınma yolunda olan bir ülkenin, teknoloji transferleriyle kısa zamanda amacına, erişeceğine inananlardan değiliz. Gelişmekte olan ülkelerin kendi ulusal önellerine uygun eğitim tedbirleri içerisinde oluşturulmuş, yaratılmış, milli bir teknolojiye sahip olmadan aldatici olmayan bir, kalkınma, yoluna girdikleri içtenlikle iddia olunabilir mi? Ne varki ortada bir de gerçek vardır. Ülkemiz özellikle özel sektör kesiminde teknoloji nedir bilmiyen kalafatyeri imalatçılığı zihniyeti ile, yabancı teknolojiler üzerine kurulu iki tür sanayileşme metodu üzerinde karar kılmışa benzerdir. Hal böyle olunca yabancı teknoloji ihtali ehveni şer gibi görünmektedir. Bu nedenle yurdunun kalkınma sorunlarıyla ilgilenen bir mühendis için, teknoloji transferini düzenleyen hukuki mevzuata bir göz almada yarar olacağı kanısına vardık. Bu mevzuatın tanınmasıyla, konunun daha aydınlığa kavuşacağını ümit ederiz.

Teknoloji Transferinin Çeşitli Yollar :

Teknoloji transferi için çeşitli yollar vardır. Kitaplar, gazeteler, dergiler yoluyla bir ülkedeki teknolojik bilgiler diğerine aktarılabilir. Dış ülkelere staj, tetkik gezisi, yabancı müesseselerde çalışmak amacıyla gidenler de dönüşlerinde teknoloji getirmiş olabilirler. Uluslararası kuruluşlar ve kamu kesim kanalıyla da teknoloji ithal olunabilir. Ancak, bunlar tâli mahiyette kalmaktadır. Bugün için gerçek bir değeri haiz olan teknoloji ya ihtira beratının himayesindedir ya da gizli tutulmaktadır. Bu nedenle ancak kendine özgü usullerle elde olunabilir. Genelikle üç yol vardır :

1) Teknoloji, yabancı yatırım olarak İthal olunur.

2) İhtira veya patent anlaşmasıyla ihtira beratının devralınması, ihtira beratının kullanma hakkının alınması (lisans anlaşması), ve teknik bilgilerin devralınması (know-how anlaşması) tarzında, teknolojiyi satın almak kabildir. Bedeli toptan veya taksitle ödenebileceği gibi, imalatta parça başına bir yüzde (royalty) de ödenebilir.

3) Teknoloji, teknik bilgi sahibi insan gücü olarak da ithal olunabilir: Bu insan gücü bir yabancı firma olarak getirtilebileceği gibi,

(*) Etüdün bu kısmında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Reha Poroy'un, 1989 yılında toplanan «Teknoloji ve İktisadi Kalkınma» konulu eemlnere verdiği tebliğlerinden yararlanılmıştır.

yabancı mütehasısları ferden getirtmek seklinde de olabilir. 'Kargılığın- da da ücret ödenir.

Türkiye, yeni anayasa düzeni doğrultusunda kanma ekonomiyi benimsemiştir. Sanayide kamu kesimi girişimleri kadar özel sektör girişimleri de olmaktadır. Teknoloji ithalinde ilke en iyinin, en elverişli şartlarla İthal edilmesidir. Gerek Batı, gerek Doğu bloku -ülkelerle ticaretimiz vardır. Prensip olarak falan veya filân ülkeden teknoloji alamayız demek çıkarlarımıza aykırıdır.

1) Teknoloji Transferinin Dışarıdan Sermaye Yatırımı öla'fak Gerçekleşmesi :

a. Türkiyedeki teşebbüsün sermayesi ya tamamen dışarıdan konulmuştur veya Türkiyede yerleşik gerçek veya tüzel kişilerle ortaklık kurulmuştur. Bu takdirde patent, lisans, ve know - how üzerindeki haklar sermaye olarak konulabilir.

b. Türkiyeye gelen yabancı sermaye şeklindeki teknoloji, ya 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan veya 6326 Sayılı Petrol Kanunundan yararlanmak isteyebilir.

Bu halde, 6224 sayılı kanun gereğince usulüne uyularak izin alınması gerekir. Bu izin alındığı takdirde, kârlar ve gerektiğinde ana sermaye menşe ülkeye transfer edilebilir. Böyle bir teşebbüsün yabancı personel istihdamı da özel hükümlere bağlanmıştır. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa göre yapılan yatırımlarla, bu yatırımların gerektirdiği transferler, Türk Parası kıymetini koruma hakkındaki 17 Sayılı Karara ilişkin Sermaye Hareketleri Tebliği (Seri V, No. 3) m. 1 ile 10, Petrol Kanunu İle ilgili yatırım ve transferler ise, Petrol Nizamnamesinin 209 ve 213 ve diğer maddeleri ile adı geçen tebliğin 11 ila 14 maddelerine göre yapılır.

Yabancı Sermayeyi Teşvik ya da Petrol Kanunlarından yararlanılmadığı takdirde, söz konusu tebliğin 17. maddesi gereğince, dışarıdan yatırılacak öz sermaye döviz olarak getirilecektir. Döviz yerine aynı sermaye dahi getirilmesine müsaade olunmayıp, tabiatıyla teknolojinin sermaye olarak ithaline imkan yoktur.

İhtira beratının devri ve lisans anlaşmalarıyla ilgili hükümler 10' Mart 1880 tarihli «İhtira Beratı Kanunu Muvakkat,» inin 25 ilâ 28. maddelerinde düzenlenmiştir. Ayrıca bir de markalarında içine alan Sınai Mülkiyet Mevzuatının Tatbik Suretini gösteren bir Talimatname vardır. İhtira Beratı Kanununun 25. ci maddesi uyarınca, berat kısmen veya tamamen, belirli bedel kargılığı veya bedelsiz devredilebilir. Devir işlemi Noterde yapılabilir.

Lisans mukavelesi, ihtira beratına konu teşkil eden şeyin, belirli sayıda, belirli süre için imali hakkının verilmesi olarak tanımlanır ve İhtira Beratı Kanununun 26. maddesi tarafından düzenlenmiştir. Hukukumuzdaki dü düzenleme tarzı yeterli değildir.

Teknik bilgi (know-how) geniş bir kavramdır. Yeni bir buluşu uygulama alanına koyabilmek için gerekli bilgilerin tümüdür, denilebilir. İşletme tecrübesinden başka, işletme tekniği ve işletme organizasyonunu kapsıyabilir. İşletme tekniği ve bilgisi gizli olduğundan bunların karşı tarafa verilmesi konusunda bir know - how anlaşması yapılabilir. Bu anlatımlar uygulamada daha ziyade lisans anlaşmalarıyla birlikte yapılmaktadır. Know - how anlaşması hukukumuzda özel olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle çok ayrıntılı olarak yapılmasında yarar vardır.-

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan yararlanılarak yapılan teknoloji transferinin bir takım genel ve özel kayıtları vardır. 31.10.1967 tarihli Yönetmeliğe göre, müracaatı esas yönünden Devlet Planlama

Teşkilatı inceler. Patent, lisans, know-how gibi fikri sermaye ile **aynı sermayenin** değeri bu Teşkilât emrindeki eksperler tarafından tayin olunur. Uluslararası Teşekküllerin değerlendirme belgeleri varsa bunlar da eklenir. Takdir olunan kıymet üzerinden anlaşma olunca, bu miktarın Maliye Bakanlığınca tescil olunması gerekir.

Petrol Kanununa göre de, teknoloji sermaye olarak Türkiyeye getirilebilmektedir. Petrol Dairesi Türkiyeye ithal edilmek istenen değerleri ve bu arada teknoloji transferi teşkil eden patent, lisans ve know-how'ı Uğlı Nizamname ve Yönetmelikler uyarınca tesbit eder.

2) Teknoloji transferinin satmalına yoluyla sağlanması :

Teknolojinin, İhtira beratı (patent), kullanma ruhsatı (lisans) veya teknik bilgi (know-how) halinde, ya belirli bir bedel veya imal edilecek parça başına yüzde (royalty) ödemek suretiyle satın alınması **mümkündür**.

Her iki ödeme şeklinde de, bedelin Türkiye dışına transfer edilebilmesi için, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanuna dayanan 17 Sayılı Karar ilişkin, Görünmeyen Muameleler Tebliği (Seri IV, Sıra 3) hükümleri uyarınca evvelce izin almak gereklidir.

Teknoloji satın alınmasında, yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerinden yararlanmanın esasa bir etkisi yoktur. Sadece ayrıntılarda bazı farklar vardır.

3) Teknoloji transferinin yabancı personel ithali yoluyla gerçekleştirilmesi :

Türkiyeye çalışma izni almak suretiyle gelecek yabancı personelin tabi olacağı ana hükümler, 16.6.1932 tarihli ve 2007 sayılı «Türkiyede Türk Vatandaşlarına Tahsis edilen San'at ve Hizmetler hakkında kanun» da bulunmaktadır. Bu Kanununun 1. Maddesinde Türk Vatandaşı olmayanlar tarafından yapılması yasak olan çeşitli işler sayılmaktadır. Bu kanuna göre teknolojinin insan gücü olarak ithali hemen hemen önlenmiş gibidir.

Gerek 6224 sayılı Yabancı Sermaye Kanununun 7. maddesi, gerekse Petrol Kanununun 118. maddesi, bu kanunlar uyarınca Türkiye'de faaliyet gösteren İşletmelerde çalışacak yabancı personele bazı şartlarla 2007 sayılı kanunun uygulanamayacağını kabul etmektedir. Turizm endüstrisini Teşvik Kanununda 2007 sayılı kanun dışında da yabancı uyruklu kişilere Türkiye'de bazı işleri yasaklayan hükümler mevcuttur.

a. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu hükümleri dışında yabancı personel kullanılması :

Görünmeyen muameleler tebliğinin 5. maddesinin A-1, A-3 ve A-6 **fıkraları** Türkiye'de mühim gerçek ve tüzel kişilerin dışarıdan getirebilecekleri veya dışarıda yaptırabilecekleri, teknik yardım (etüt, proje, ekspertiz v.s.), tamir ve montaj, uzman İşçi konularını düzenlemiştir.

Her üç halde de hizmetlinin çalıştırılma amacına uygun evsafı haiz bulunduğunun belgelendirilmesi gerekmektedir. Bu belgelendirme, özel sektör için ilgili mesleki teşekküllerden, resmi sektör için İlgili Bakanlıklardan alınacak belgelerle yapılmaktadır. (Mühendis ve Mimarlar için **durum** ayrıca İncelenmiştir). Tamir ve montaj konularında, hizmet dışarıda yaptırıldığı takdirde bunda **zaruret** bulunduğunun tevsiki arandığı halde, personelin Türkiye'ye gelmesi için sadece **uygun evsafı haiz bulduklarının tevsiki** aranmaktadır.

Çalışması kabul olunan yabancı, kendisine ödenen ücretten vergiler, sosyal mükellefiyetler ve Türkiye'deki masrafları çıkarıldıktan sonra,

kalan kısmı hesap gecllnl gösterir bir mektup veya transfer edilecek meblağ mukavelede tesbit olunmuşsa mukavele ile, Merkez Bankasına müracaat eder ve transferi yapılır.

b. Yabancı Sermayeyi Teşvik veya Peetrol Kanunu gibi özel hükümlere göre yabancı personel kullanılması:

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 2007 sayılı kanunun yasaklarına getirdiği istisnalar :

Mütehassıs ustabaşı ve diğler personel, para yatıran yabancılar, "para yatıran yabancıların mümessili olan yabancılar, teşebbüsün verimli surette kurulması, genişletilmesi, yeniden faaliyete geçirilmesi, veya İşletilmesi için gerekli bir devre zarfında 2007 sayılı kanuna tabi olmyacaklardır.

Petrol kanununun 119. maddesine göre, petrol hakkı sahibi, petrol ameliyatının ifası için kendisine lüzumlu olabilecek yabancı İdari ve mesleki yersonel ile mütehassıs işçiler kullanmak için, Bakanın onayı ile petrol Dairesinden müsaade alabilir. Bu yabancılarla ve petrol hakkı sahiplerine 2007 sayılı kanun hükümleri uygulanmaz.

c.Yabancı mühendis ve mimarların istihdamı :

6235 (7303) sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Kanununa göre :

Yabancı müteahhitler veya yabancı müesseseler Türkiyede Devlet Daireleri ile resmi ve hususi bilumum müessese ve şahıslara karşı rsen veya yerli müesseselerle müştereken taahhüt ettikleri mühendislik veya mimarlık ile alakalı İşlerde yalnız bu işe münhasır kalmak ve Odalar Birliğinin mütalâasını almak ve Bayındırlık Vekâletinin tasvibinden geçmek şartıyla yabancı mütehassıs çalıştırabilirler (m. 34).

34. maddede yazılı hususlardan gayri işlerde yabancı yüksek mühendis, y. mimar, mühendis ve mimar kullanılabilmesi Odalar Birliği tdare Heyetinin ünütaleası üzerine Bayındırlık Vekaletince karar verilebilmesine bağlıdır. Yalnız Devlet daireleri ile resmi ve hususi müessese ve şahıslar tarafından istişari vazifelerle getirilen ve teknik tedrisat için gelenler bu kayda tabi değildirler. ı Bunlar da ancak getirildikleri iş mevzuu dahilinde kalarak bunların haricinde mesleki faaliyette bulunamazlar (m. 35).

Şu halde önce her hali kapsamak üzere Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden mütalea alınacaktır. Mütalea olumlu ise, yabancı müteahhitler halinde Bayındırlık Bakanlığı sadece mütaleayı onaylıyacaktır. Buna mukabil sair hallerde Bakanlık karar alma durumunda olacaktır. Odalar mütalea verirken hem müraraatçı mühendise İhtiyaç olup olmadığını ve hem de kalfikasyonunun yeterli olup olmadığını inceleyeceklerdir.